

โรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบ (Angiostrongyliasis) อยู่ในกลุ่มโรค Eosinophilic meningoencephalitis

เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 สำนักข่าวเอเอฟพี อ้างข้อมูลหนังสือพิมพ์เดอะแอปเปิ้ล เดลี่ รายงานว่า 4 แรงงานไทยในไต้หวันจับหอยโข่งมาปรุงเมนูเปิบพิศดาร หลังจากเวลาผ่านไป 2 สัปดาห์ ได้ล้มป่วยปางตาย ถูกห้ามส่งโรงพยาบาล แพทย์ตรวจพบพยาธิในหอยโข่งไข้ขึ้นสมอง แต่จากการตรวจสอบข้อมูลไปยังสำนักงานแรงงานไทยในกรุงไทเป ทราบว่าแรงงานไทยทั้ง 4 คน ไปงมหอยทากยักษ์ มารับประทานโดยไม่ปรุงให้สุก จากนั้นประมาณ 2 สัปดาห์ เกิดอาการป่วยจึงถูกนำส่งโรงพยาบาลเมืองอิหลาน ในขณะนี้เบื้องต้นทราบแต่เพียงว่า ผู้ป่วยรับประทานหอยแล้วถูกพยาธิไข้ขึ้นสมอง แต่ยังไม่ทราบเป็นพยาธิชนิดใด จะเป็นชนิดเดียวกับในประเทศไทยหรือไม่ อยู่ระหว่างการเฝ้าระวังติดตามผลการตรวจของแพทย์ไต้หวัน

รายงานเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาฉบับนี้ ขอนำเสนอองค์ความรู้ และข้อมูลสถานการณ์โรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบ Eosinophilic จากพยาธิ Angiostrongyliasis ส่วนใหญ่ที่พบในหอย ที่สำนักระบาดวิทยาได้รับรายงานจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ดังนี้

ชื่อพยาธิที่เป็นสาเหตุ

Angiostrongylus cantonensis

โดยปกติแล้วพยาธิอาศัยอยู่ในหลอดเลือดแดงของปอดหนู

ตัวอ่อนระยะติดอยู่ในกล้ามเนื้อหอย

ตัวผู้เต็มวัย

การติดต่อ

จากการกินตัวอ่อนของพยาธิระยะติดที่อยู่ในหอยโข่ง หอยเชอรี่ หรือตะกวด จากการปรุงที่ไม่สุก การรับประทานผักสดโดยไม่ล้างให้สะอาด ก็มีรายงานว่าทำให้เกิดโรคได้เช่นกัน

ไม่มีการติดต่อจากคนสู่คน

ระยะฟักตัว

โดยมาก 1 - 3 สัปดาห์ อาจสั้นกว่าหรือนานกว่านี้

อาการ

ลักษณะอาการของโรคนี้ที่พบเป็นส่วนใหญ่คือ ปวดศีรษะอย่างรุนแรง ผู้ป่วยบางรายอาจมีอาการซึมไม่รู้สีกตัว อัมพาตแขนขาไม่มีแรง คอแข็ง หลังแข็ง มีไข้ต่ำ ๆ หงุดหงิด อาการเหล่านี้จะเป็นอยู่ประมาณ 2 - 8 สัปดาห์ ก็จะหายเอง แต่บางรายอาจมีอาการรุนแรงถึงขั้นหมดสติและเสียชีวิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณที่รับประทานเข้าไป

การวินิจฉัย

◆ พบพยาธิในน้ำไขสันหลัง หรือ ลูกตา หรือ เนื้อสมอง หรือ ไขสันหลัง

◆ อาศัยหลักฐานทางอ้อม เช่น ประวัติการกินหอยโข่งหรือหอยเชอรี่ดิบ หรือ ตะกวดดิบ และตรวจพบเม็ดเลือดขาวชนิด Eosinophil สูงในน้ำไขสันหลัง หรือตรวจพบแอนติบอดี หรือแอนติเจน ของพยาธิในน้ำเหลือง หรือน้ำไขสันหลังของผู้ป่วย

การรักษา

◆ อาการทางสมองและระบบประสาทไม่มีการรักษาเฉพาะ รักษาตามอาการ และ อาการแทรกซ้อน

◆ อาจใช้ Mebendazole หรือ Albendazole

การป้องกัน

◆ ให้สุศึกษาเรื่องการรับประทานอาหารที่ปรุงสุกแล้ว

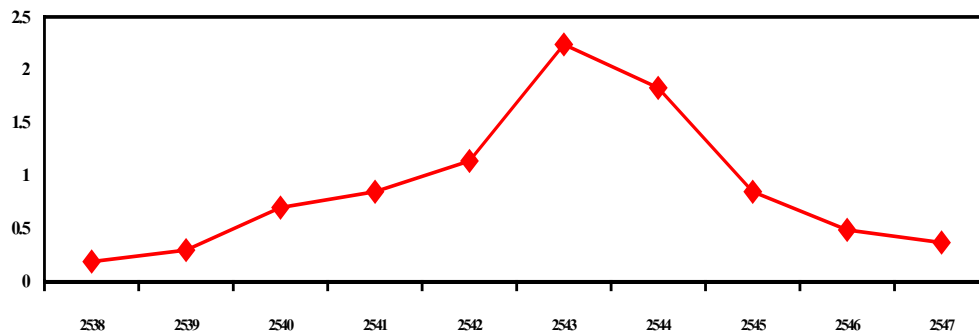
◆ อาหารประเภทหอย กุ้ง ปู ปลา ควรต้มเดือดนานอย่างน้อย 3 - 5 นาที เพื่อฆ่าตัวอ่อนของพยาธิ

สถานการณ์โรคของประเทศไทย

จากรายงานการเฝ้าระวังของสำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค ในช่วง 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 - 2547 มีรายงานผู้ป่วยสูงสุด ในปี พ.ศ. 2543 (ป่วย 1386 คน คิดเป็นอัตราป่วย 2.24 ต่อประชากรแสนคน) สำหรับการเกิดโรค ในปี พ.ศ. 2547 ตั้งแต่ต้นปี จนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547 พบผู้ป่วยจำนวน 231 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 0.37 ต่อประชากรแสนคน ไม่มีรายงานการเสียชีวิต เมื่อพิจารณารูปแบบการเกิดโรคโดยภาพรวมคาดว่าปีหน้าอาจจะมีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้น (รูปที่ 1)

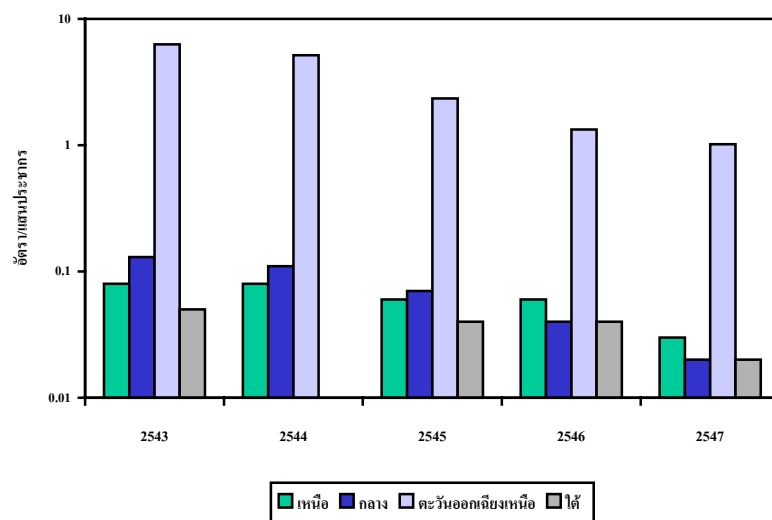
รูปที่ 1 อัตราป่วย (ต่อประชากรแสนคน) ของโรค Eosinophilic meningitis
ประเทศไทย พ.ศ. 2538 - เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547

อัตราต่อแสนประชากร

ผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นอัตราป่วย 1.02 ต่อประชากรแสนคน รองลงมาได้แก่ ภาคเหนือ อัตราป่วย 0.03 ต่อประชากรแสนคน ภาคกลางและภาคใต้ อัตราป่วย เท่ากัน คือ 0.02 ต่อประชากรแสนคน (รูปที่ 2) โดยภาพรวม 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 - 2547 จะเห็นว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาคที่มีอัตราป่วยสูงสุดมาตลอด

รูปที่ 2 อัตราป่วย (ต่อประชากรแสนคน) ของโรค Eosinophilic meningitis จำแนกตามภาค
ประเทศไทย พ.ศ. 2543 - เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547

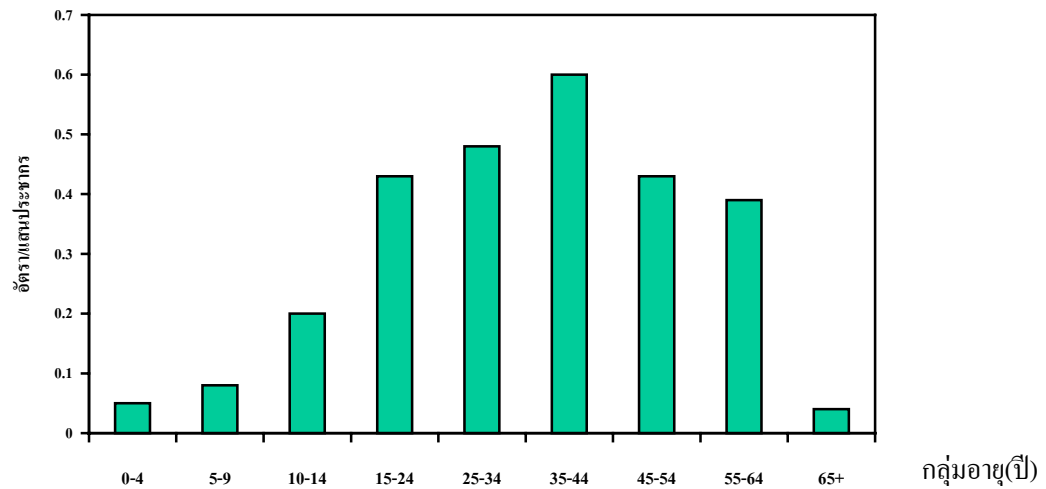

เมื่อจำแนกผู้ป่วยรายจังหวัด ปี พ.ศ. 2547 พบว่า จังหวัดที่มีรายงานผู้ป่วยสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดเลยมีอัตราป่วยสูงสุด รองลงมาคือ ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ อุตรธานี และบุรีรัมย์ คิดเป็นอัตราป่วย 19.05, 2.37, 1.51, 1.17 และ 0.90 ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ (ดังตารางข้างล่าง)

จังหวัด	จำนวนป่วย(ราย)	อัตราป่วย(ต่อประชากรแสนคน)
เลย	121	19.05
ชัยภูมิ	27	2.37
อุตรธานี	18	1.17
กาฬสินธุ์	15	1.51
บุรีรัมย์	14	0.90

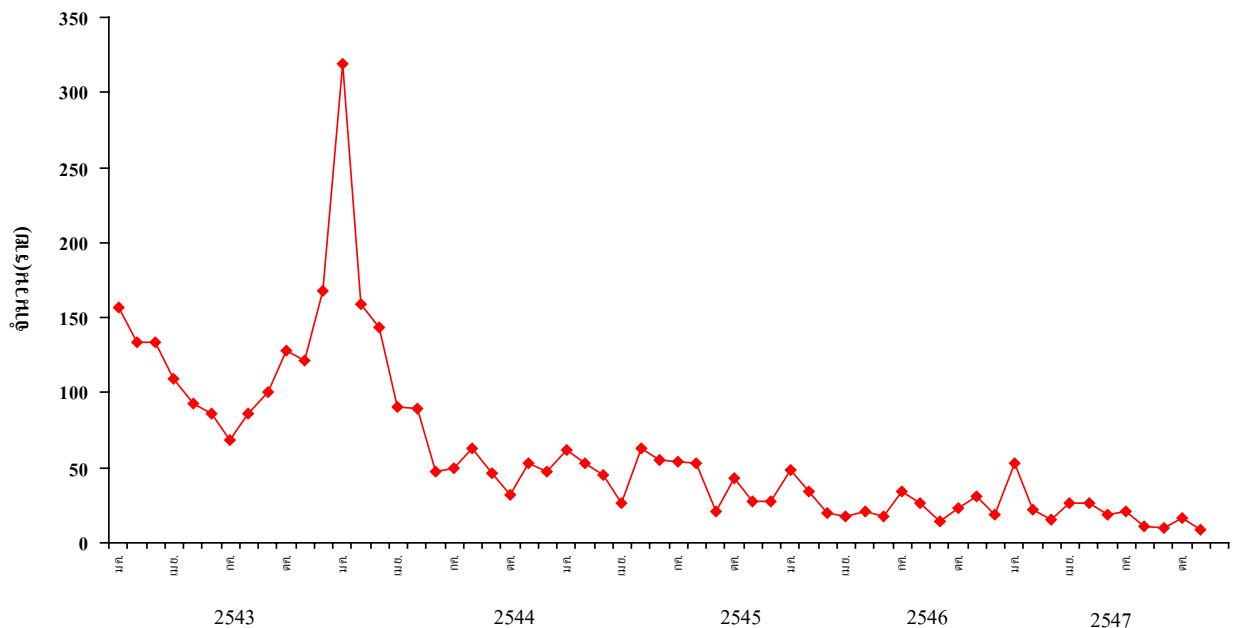
กลุ่มอายุที่มีอัตราป่วยสูงสุด คือ กลุ่มอายุ 35 - 44 ปี คิดเป็นอัตราป่วย 0.60 ต่อประชากรแสนคน รองลงมาได้แก่ กลุ่มอายุ 25 - 34 ปี คิดเป็นอัตราป่วย 0.48 ต่อประชากรแสนคน และกลุ่มอายุ 15 - 24 ปี เท่ากับ กลุ่มอายุ 45 - 54 ปี คิดเป็นอัตราป่วย 0.43 ต่อประชากรแสนคน เป็นต้น (รูปที่ 3) พบในเพศชาย มากกว่า เพศหญิง คิดเป็นอัตราส่วน 1.8 : 1 อาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 82.68 รองลงมา ได้แก่ นักเรียน และ อาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 7.79 และ 4.33 ตามลำดับ

รูปที่ 3 อัตราป่วย (ต่อประชากรแสนคน) โรค Eosinophillic meningitis จำแนกตามกลุ่มอายุ
ประเทศไทย พ.ศ 2547 (ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547)

มีรายงานผู้ป่วยตลอดปี แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมจะเห็นว่า ตั้งแต่ช่วงของปลายปี ต่อไปจนถึงต้นปีถัดไปทุกปี พบว่ามีผู้ป่วยค่อนข้างสูง (รูปที่ 4) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะช่วงที่มีการร่วมแรงเก็บเกี่ยวข้าว และช่วงเทศกาลสงกรานต์ปีใหม่ จึงมีการนำอาหารมาเลี้ยงกัน อาจจะมีอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ ร่วมด้วย ซึ่งเป็นที่นิยมของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งช่วงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวปลายปีจนถึงต้นปีถัดไป เป็นช่วงน้ำลดจะเกิดแอ่งน้ำเป็นที่รวมอาศัยของพวกหอย ปู ปลา จำนวนมาก สะดวกที่จะหามาปรุงอาหาร โดยเฉพาะหอยโข่งนำมาปรุงไม่สุก จะก่อให้เกิดโรคพยาธิดังกล่าวได้ ซึ่งจากการศึกษาเรื่องสาเหตุและอาการทางคลินิกในผู้ป่วยโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบจากพยาธิ จังหวัดชัยภูมิ ระหว่างเดือนมกราคม - ธันวาคม 2545 (โดย นพ.สุระ วิเศษศักดิ์, น.ส.ศุภาพร แซ่กุ่ม และ น.ส.อัญญา แสงภักดี สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ) พบว่า สาเหตุของโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบจากพยาธิส่วนมากเกิดจากพยาธิ *Angiostrongylus cantonensis* โดยส่วนใหญ่มีประวัติรับประทานหอยโข่งปรุงไม่สุก ดังนั้นขอให้มีการเฝ้าระวังและติดตามเรื่องนี้อย่างใกล้ชิด พร้อมให้ความรู้ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคให้ถูกสุขลักษณะ

รูปที่ 4 จำนวนผู้ป่วยโรค Eosinophillic meningitis จำแนกรายเดือน ประเทศไทย พ.ศ. 2543 – พฤศจิกายน พ.ศ. 2547

เรียบเรียงโดย นางสาวบุญ เสนาะเสียง และ แพทย์หญิงรุ่งนภา ประสานทอง
กลุ่มงานระบาดวิทยาโรคติดต่อ สำนักกระบาดวิทยา